



ISLAMOFOBIE IN NEDERLAND NATIONAAL VERSLAG 2018

LEYLA YILDIRIM

**ISLAMOFOBIE
IN NEDERLAND
NATIONAAL VERSLAG 2018**

COPYRIGHT © 2019 by SETA

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

SETA - Veröffentlichungen 157

I. Druck: Januar 2020

ISBN: 978-625-7040-32-7

Ontwerp: Erkan Söğüt

Omslagfoto: Anadolu Agency

Gedrukt in Turkije, Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., Istanbul

SETA STICHTING VOOR POLITIEK, ECONOMISCH EN SOCIAAL ONDERZOEK

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara, TURKIJE

Tel: +90 312 551 21 00 | Fax: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://www.instagram.com/setavakfi)

SETA | Istanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan Istanbul, TURKIJE

Tel: +90 212 395 11 00 | Fax: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Fax: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | [@setadc](https://www.instagram.com/setadc)

SETA | Caïro

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Caïro, EGYPTE

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | [@setakahire](https://www.instagram.com/setakahire)

SETA | Brussel

Kunstlaan 27, 1040, Brussel, BELGIË

Tel: +3226520486

SETA | Berlijn

Französische Strasse 12, 10117 Berlijn, DUITSLAND

Tel: +493020188465

ISLAMOFOBIE IN NEDERLAND NATIONAAL VERSLAG 2018

LEYLA YILDIRIM



SETA

SIYASET, EKONOMI VE TOPLUM ARASTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

INHOUD

SAMENVATTING | 7

LANDSPROFIEL | 9

INLEIDING | 13

BESPREKING VAN ISLAMOFOBISCHE INCIDENTEN
EN DISCURSIEVE GEBEURTENISSEN | 17

ARBEIDSMARKT | 23

ONDERWIJS | 27

POLITIEK | 31

MEDIA | 35

RECHTSSYSTEEM | 39

INTERNET | 41

CENTRALE FIGUREN IN HET ISLAMOFOBISCHE NETWERK | 45

GEOBSERVEERDE BURGERINITIATIEVEN, POLITIEKE
AFWEGINGEN EN INITIATIEVEN TEGEN ISLAMOFOBIE | 47

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN | 51

CHRONOLOGIE | 53

LEYLA YILDIRIM

Leyla Yildirim is PhD-kandidaat aan het Instituut voor Sociale Wetenschappen, afdeling Sociologie aan Istanbul Sabahattin Zaim Universiteit in Istanbul. Hiervoor studeerde ze aan de Universiteit Leiden waar ze haar BA in 'Werelgodsdiensten met als specialisatie in Islam' en haar MA in het programma 'Islam in the Contemporary West' heeft behaald. Momenteel werkt ze als onderzoeker aan Istanbul Sabahattin Zaim Universiteit. Haar onderzoeksinteresses zijn moslims in Europa, islamofobie, institutioneel racisme, ras, racisme en cultureel secularisme. E-mail: lelya_yildirim@hotmail.com

Alle feiten en meningen die in de nationale rapporten van het European Islamophobia Report zijn opgenomen behoren tot de respectieve auteurs. Ze vormen niet de mening van de redactie of de financieringsinstellingen en weerspiegelen niet noodzakelijk de mening van de Europese Unie en het directoraat voor buitenlandse zaken van de Europese Unie.

Referentie: Leyla Yildirim: Islamophobia in the Netherlands: National Report 2018, in: Enes Bayraklı & Farid Hafez, European Islamophobia Report 2018, Istanbul, SETA, pp. 589-620.

SAMENVATTING

Net als tijdens de verkiezingen van 2017 overschaduwde de islamofobe retoriek de verkiezingen van 2018. Echter, de aanwezigheid van enkele lokale partijen zoals NIDA of de nationale partij DENK zorgde voor de psychologische en juridische behoefte die jarenlang gevoeld werd. Eindelijk was er een partij die uitdrukt wat moslims denken en voelen. Tijdens deze verkiezingen hebben ze voornamelijk dit benadrukt en daarmee zetels veroverd.

Een belangrijke ontwikkeling was dat er in 2018 enkele rapporten werden gepubliceerd over de rol van extreemrechtse groepen. Deze rapporten gaven ook een beeld van het wederzijdse effect van rechtse partijen zoals PVV en FvD en deze groepen. Het Jonker-Verwey Instituut waarschuwde voor groeiende politieke en sociale invloed van deze extreemrechtse groepen. Volgens een ander rapport echter, gepubliceerd door de Nederlandse veiligheidsdienst (hierna: AIVD), blijkt dat rechtsextremistische bewegingen een specifieke interpretatie gebruiken van hetgeen de islam zou zijn, om op deze wijze moslims te stereotyperen en voor islamistische doeleinden dienende gebouwen te vernielen.

In september 2019 sprak Sigrid Kaag, minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, op de Abel Herzberglezing. Deze toespraak werd een grote publieke hit. Ze betoogde dat er in Nederland een 'donkere en dreigende stilte' heerst als het gaat om opkomend populisme. Dit fenomeen vormt volgens haar een bedreiging voor de democratische rechtsstaat. De lezing maakte

grote indruk; het is lang geleden dat politici dergelijke felle kritiek uitten specifiek tegen moslims gerichte racisme.

Ondanks het feit dat er in de afgelopen jaren meer instellingen bestaan die islamofobie monitoren, is er nog steeds een groot aantal mensen die niet rapporteren. Helaas trad de afgelopen jaren een zekere 'gewenning' op: opnieuw waren in 2018 moskeeën het doelwit van islamofoben. Daarnaast heerst de sterke opvatting dat protest aantekenen geen zin heeft. De observatie van afzonderlijke segmenten in de samenleving geeft aan dat moslims nog steeds problemen ondervinden vanwege hun religie bij het vinden van een baan of een stage omdat ze een hoofddoek dragen. Het dragen van een hoofddoek kan vrouwen volledig uitsluiten van bepaalde soorten onderwijs, opleiding of banen.

LANDSPROFIEL

Land: Nederland

Type regime: Nederland is qua regeringsvorm te beschouwen als een constitutionele monarchie met een parlementair stelsel.

Regeringsvorm: De regering is het centrale bestuur van het land en bestaat uit de koning en de ministers. De rol van de koning is beperkt tot de beëdiging van het kabinet.

Regerende politieke partijen: Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), Christen Democratische Appel (CDA), Democraten 66 (D66) en ChristenUnie (CU).

Oppositiepartijen: Partij voor de Vrijheid (PVV), Groenlinks, Partij voor de Dieren

(PvdD), Partij van de Arbeid (PvdA), Forum voor Democratie (FvD), SP, 50PLUS, DENK

Laatste verkiezingen: gemeenteraadsverkiezingen 2018. D66 9,18%, De SP 4,44 PvdA 7,52%. De Partij voor de Dieren 1,9%. De VVD 13,5% en het CDA 13,41%. FvD van Thierry Baudet 0,29 %.

Totale bevolking: 17,2 miljoen mensen (in 2018)

Officiële taal: Nederlands

Officiële religie: Geen officiële religie (principe van scheiding tussen kerk en staat)

Statistieken over islamofobie: wat betreft de discriminatie op grond van religie, vermelden de meeste rapporten dat twee derde van de cijfers uit discriminatie tegen moslims bestaat. Bovendien registreerde de politie in 2018 151 meldingen van discriminatie op grond van religie. Van de 151 meldingen was 90% gericht tegen moslims. De rapporten die door de politie werden geregistreerd, waren meestal gebaseerd op agressie.

Statistieken over racisme en discriminatie: in 2018, registreerden de ADV's (anti-discriminatie bureaus) 304 rapporten over religieuze discriminatie. De meerderheid van de meldingen, twee derde, is afkomstig van moslims die geconfronteerd werden met discriminatie op grond van hun religie. Bovendien registreerde de politie in 2018, 151 meldingen van discriminatie op grond van religie. Van de 151 meldingen was 90% gericht tegen de moslims. De rapporten die door de politie werden geregistreerd, waren meestal gebaseerd op agressie. De rapporten van de antidiscriminatiebureaus bestaan uit discriminatie op de arbeidsmarkt en veruit gericht tegen vrouwen die een hoofddoek dragen.

Religies (% onder gehele bevolking): christendom (40%), geen religie (50,1%), islam (4,9%), jodendom (0,1%) en hindoeïsme (0,6%). Aantal moslims bedraagt 825.000 (5% van de Nederlandse bevolking, (bron: CBS)

Belangrijke Islamitische Organisaties: Contactorgaan Moslims en Overheid (CMO); Unie van Marokkaanse Moskeeorganisaties in Nederland (UMMON); Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR); Samenwerkingsverband Islamitische Organisaties Regio Haaglanden (SIOR-H); Islamitische Stichting Nederland ISN-DIYANET, Raaad van Marokkaanse Raad van Marokkaanse Moskeeën (RMMN); Stichting Milli Gorus Nederland; Stichting Islamtisch Centrum Nederland (Suleymanci Movement).

Belangrijkste NGO's ter bestrijding van islamofobie: Meld Islamofobie, Collectief tegen Islamofobie en SPIOR.

Extreemrechtse partijen: PVV, FvD

Extreemrechtse groeperingen: Voorpost, Identitair Verzet, Pegida.nl, Erkenbrand

Extreemrechtse terroristische organisaties: N/A

Beperkingen omtrent islamitische praktijken:

- **Hoofddoekverbod:** Nee

- **Verbod op halal-slachten:** in 2018 zijn bij wet beperkingen ingesteld (betreft artikel 44) Volgens de nieuwe wet, dient een dier dat niet binnen 40 seconden ongevoelig is voor de pijn bij slachting, te worden neergeschoten. Dit is gebaseerd op maatregelen die "geïnduceerde ooglidreflex" en "cornea-reflex" worden genoemd.
- **Minaretverbod:** Nee
- **Besnijdenis verbod:** Nee
- **Burka-verbod:** op 26 juni 2018 stemde de Eerste Kamer in voor het wetsvoorstel 'Gedeeltelijk verbod op gezichtsbedekkende kleding'.
- **Verbod op gebed:** Nee, het hangt af van de lokale beslissing. Het Europese Hof van Justitie oordeelde in maart 2017 dat werkgevers hun personeel wel kunnen verbieden zichtbaar religieus symbolen te dragen, inclusief vrij nemen voor het uitvoeren van religieus gebed.

INLEIDING

De publieke aandacht voor anti-moslim racisme is een recent fenomeen in Nederland. In eerdere nationale en internationale rapporten kan worden vastgesteld dat de islamofobie in Nederland gestaag toenam.¹ Echter recente nationale rapporten laten een ander beeld zien. Deze geven namelijk aan dat er sprake is van een afname van islamofobie in Nederland.² Niettemin zijn er aanwijzingen dat deze daling niet het gehele beeld weergeeft, in dit rapport zal dit worden behandeld.

Wanneer we afzonderlijk naar elk onderdeel kijken, zoals de arbeidsmarkt of de politiek, zien we duidelijk dat het aantal aan de politie gerapporteerde incidenten ons onvoldoende inzicht geeft in de ernst van dit fenomeen.³ Dit is deels, zoals bepaalde onderzoeken ons ook laten zien, te wijten aan gebrek aan het aantal meldingen over discriminatie. Een andere belangrijke verklaring is het feit dat islamofobie genormaliseerd is in de samenleving en geïnternaliseerd is door zowel moslims als

1. Voor meer info zie: Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Muslims Selected findings, Luxembourg: 2017, from <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/eumidis-ii-muslims-selected-finding>. (geraadpleegd op: 3 September 2019) and MIND, “Meldpunt Internet Discriminatie”, Jaarverslag 2016, gelezen op: 4 April, 2017, from <https://www.mindnederland.nl/wp-content/uploads/2017/04/170404-Jaarverslag-2016-MiND.pdf> (geraadpleegd op: 1 september 2019).

2. “Aantal Racistische Incidenten Neemt Af, Ernst Ervan Neemt Toe”, 6 December 2018, <https://www.annefrank.org/nl/over-ons/nieuws-en-pers/nieuws/2018/12/6/aantal-racistische-incidenten-neemt-af-ernst-ervan/>, (geraadpleegd op: 5 september 2019).

3. Bas Tierolf, Lisanne Drost and Maaïke van Kapel, “Zevende Rapportage Racisme, Antisemitisme En Extreem-rechts Geweld In Nederland”, Verwey-Jonker Instituut, December 2018, https://www.annefrank.org/nl/downloads/filer_public/60/13/6013b703-0be3-4612-a13f-4e9f5e4f4a8a/racisme_2017_vji.pdf, (geraadpleegd op: 2 september 2019); “Discriminatie Cijfers in 2017”, SCP, <https://discriminatie.nl/files/2018-04/discriminatiecijfers-in-2017.pdf>, (geraadpleegd op: 5 september 2019).

niet-moslims.⁴ Dienovereenkomstig heeft Kennisplatform Integratie en Samenleving (hierna: KIS)⁵ een enquête uitgevoerd onder de jeugd (tussen 16 en 20 jaar) dat hetzelfde beeld toont. Dit onderzoek werd uitgevoerd om de anti-discriminatie richtlijnen te evalueren die zijn ontwikkeld door KIS in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Mensenrechten, de Nationale Ombudsman, het Ministerie van Sociale Zaken, het Meldpunt Internet Discriminatie (MiND) en de Nationale Vereniging tegen Discriminatie. Uit dit onderzoek bleek dat 94% van de jongeren dat ooit discriminatie heeft ervaren, dit nooit bij enige autoriteit hebben gemeld. De jongeren zijn ervan overtuigd dat het geen verschil zal maken als ze dergelijke ervaringen wél zouden delen.⁶ Daarom mag geenszins het aantal gevallen van islamofobie worden beperkt tot het aantal incidenten dat bij de politie bekend is.

Elk jaar publiceert het ministerie van Binnenlandse Zaken haar jaarverslag over geregistreerde discriminatie. Het rapport geeft inzicht in het aantal gevallen en ervaringen van discriminatie die zich in dat jaar hebben voorgedaan en die door officiële instanties zijn geregistreerd. De ‘Multi-agency’ aanpak van het rapport is een resultaat van de samenwerking tussen politie, verschillende anti-discriminatie bureaus, en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.⁷ Volgens het rapport meldden antidiscriminatiebureaus dat 7% van het aantal discriminaties verband hield met religieuze discriminatie. Twee derde van deze gevallen bestaat uit discriminatie vanwege het islamitische geloof.⁸

Volgens hetzelfde rapport had onder religieuze discriminatie 91% van de in totaal 151 incidenten die bij de politie waren gemeld, betrekking op moslims. De antidiscriminatiebureaus ontvingen 304 meldingen van religieuze discriminatie, waarvan twee derde was gericht tegen moslims. Politieregistraties gingen vaak gepaard met agressie in de leefomgeving, terwijl antidiscriminatiebureaus ook rapporten registreerden die betrekking hadden op andere ervaringen, zoals discriminatie op de arbeidsmarkt. Vrouwen vormen de meerderheid van de slachtoffers, vooral wanneer ze een hoofddoek dragen. Het College voor de Rechten van de Mens ontving 17 verzoeken om een advies en in totaal 146 vragen over religieuze

4. Rowaida Abdelaziz, “Muslims Are Internalizing Islamophobia, And Negative Media Coverage Is to Blame”, Huffpost, 4 December 2018, https://www.huffpost.com/entry/muslims-islamophobia-media-coverage_n_5ae73150e4b04aa23f2598d5?ncid=engmodushpimg00000003&fbclid=IwAR0bM_DIJ6kUSOoovccqXN-63P9iYaJ0fp5vayBanRHknau_RcP703lfybgQ, (geraadpleegd op: 4 september 2019).

5. “Jongeren Melden Discriminatie Niet: “Het Heeft Toch Geen Zin”, KIS, 20 Maart, 2018, <https://www.kis.nl/artikel/jongeren-melden-discriminatie-niet-heeft-toch-geen-zin> (geraadpleegd op: 3 september 2019).

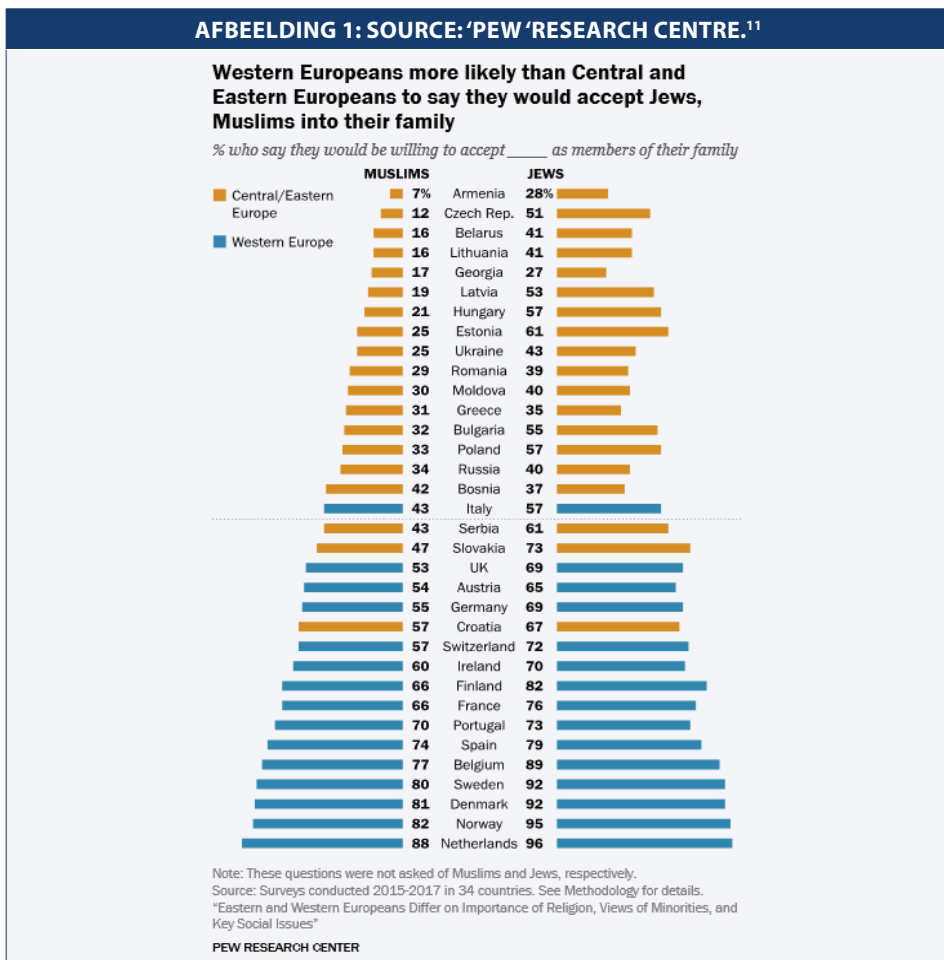
6. KIS, Jongeren melden discriminatie niet: “het heeft toch geen zin”.

7. “Discriminatie Cijfers in 2019”, Rijksoverheid <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/04/02/rapport-discriminatiecijfers-in-2018>, (Access date: 3 september 2019).

8. Idem.

discriminatie. Volgens dit rapport gingen de meeste discriminatiezaken over discriminatie op grond van ras.⁹

Toch zijn er ook positieve ontwikkelingen in Nederland waar te nemen. Het onderzoek van "PEW" stelt dat Nederlanders in vergelijking met inwoners uit andere Europese landen de minste bezwaren hebben tegen een moslim of een jood in de familie. Dit blijkt uit een reeks onderzoeken van het Pew Research Center dat uitgevoerd is tussen 2015 en 2017 onder bijna 56.000 volwassenen (18 jaar en ouder) in 34 West-, Midden- en Oost-Europese landen. In vrijwel alle Europese landen zijn er minder bezwaren tegen joodse familieleden dan tegen een moslimfamilielid (Afb. 1).¹⁰



9. Idem.

10. "Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion Views of Minorities and Key Social Issues", Pew Research Center, 29 Oktober, 2018, <https://www.pewforum.org/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/> (geraadpleegd op: 3 september 2019)

11. idem.

BESPREKING VAN ISLAMOFOBISCHE INCIDENTEN EN DISCURSIEVE GEBEURTENISSEN

FYSIEKE EN VERBALE AANSLAGEN

In opdracht van Anne Frank Stichting publiceerde Verwey-Joncker Instituut in december 2018 het 7de rapport over racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland.¹² Dit rapport bevat ook een overzicht van de afgelopen vijf jaar, namelijk de periode tussen 2013 tot 2017. Het behandelt voornamelijk de kwantitatieve ontwikkeling van antisemitische, racistische en anti-moslimincidenten in het politieregistratiesysteem. Daarnaast bespreekt het ook de extreemrechtse organisaties en het geweld. Verder is het aantal discriminatie-incidenten die verband hield met sociale gebeurtenissen onderzocht. Zo wilde men inzicht krijgen in de mate waarin de sociale gebeurtenissen invloed hebben op het aantal discriminatie-incidenten. De gegevens gaven aan dat er de laatste jaren een zekere gewenning onder het publiek was jegens terroristische aanslagen in naam van de islam. Wanneer een aanval plaatsvond in naam van de islam, leidde dit niet altijd tot een anti-moslimincident. Maar deze uitkomst sluit de mogelijkheid niet uit dat anti-moslimincidenten nog steeds plaatsvinden maar niet bekend zijn bij de politie.¹³ Verder benadrukt dit rapport dat racistische en anti-moslimincidenten

12. Tierolf, Drost and van Kapel, Zevende rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland. <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2018/zevende-rapportage-racisme-antisemitisme-en-extreemrechts-geweld-in-nederland> (geraadpleegd op: 3 september 2019)

13. Dit is ook waargenomen in het rapport van de Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). <https://discriminatie.nl/files/2018-04/discriminatiecijfers-in-2017.pdf> (geraadpleegd op: 5 september 2019)

ernstige vormen aannemen. Dit is ook in aantallen waar te nemen: in 2016 omvatte 4% van de racistische incidenten gewelddadige handelingen terwijl dit in 2017 gestegen is tot 11%.¹⁴

In het tweede deel van het rapport richtten zij zich op de afname van het aantal leden van extreemrechtse groepen. De auteurs veronderstellen dat dit kan worden verklaard door de gewenning aan terreuraanslagen in naam van de islam en lage migraties die resulteerden in een verschuiving naar lager lidmaatschap. Het meest zorgwekkend is de groeiende politieke en sociale invloed van deze extreemrechtse groepen. Extreemrechtse ideeën worden genormaliseerd tot algemene politieke gedachten en doen hun intrede in publieke en maatschappelijke debatten. Politieke partijen als de PVV van Geert Wilders en het Forum voor Democratie (FvD) verspreiden ideeën die goed aansluiten bij de ideeënwereld van extreemrechts en normaliseren deze ideeën. Dit komt deels tot uiting in het rapport, namelijk dat de PVV zich actief distantieert van extreemrechtse groepen, maar de FvD distantieert zich niet "te scherp" genoeg van deze groepen.¹⁵

In haar rapport van 2018 vestigde de AIVD ook de aandacht op de lichte opleving van extreemrechts extremisme in Nederland. Waar dit in het verleden vooral werd gekenmerkt door een neonazistische, fascistische en antisemitische filosofie, wordt het tegenwoordig gekenmerkt door een anti-islamfilosofie. Bovendien stelt dit rapport dat de alt-rechts ideologie verspreid wordt vanuit de Verenigde Staten. De (online) taal die men gebruikt, wordt steeds gewelddadiger en er is een grote fascinatie voor wapens. Het rapport stelt verder dat "In het algemeen niet snel wordt overgegaan tot geweld, maar het risico dat eenlingen of kleine groepen naar geweld grijpen groter is dan in het verleden".¹⁶

Daarnaast publiceerde het onderzoeksbureau Labyrinth in 2018 namens het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid het rapport 'Rapportage evaluatie regionale bijkomsten. Handreiking Veilige Moskee'.¹⁷ Volgens dit

14. Tierolf, Drost and van Kapel, Zevende rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland. <https://www.verwey-jonker.nl/publicaties/2018/zevende-rapportage-racisme-antisemitisme-en-extreemrechts-geweld-in-nederland> (geraadpleegd op: 3 september 2019)

15. Ibid.

16. "Rechts- Extremisme In Nederland; Een Fenomeen In Beweging", Algemene Inlichtingen En Veiligheidsdienst, <https://www.aivd.nl/actueel/nieuws/2018/10/02/lichte-opleving-rechts-extremisme-in-nederland> (geraadpleegd op: 7 september 2019).

17. J.J.C. van Eerten L. and van Es E. Huiberts, "Rapportage Evaluatie Regionale Bijkomsten Handreiking Veilige Moskee, Labyrinth, Onderzoek En Advies", Labyrinth Onderzoek & Advies, 25 Mei, 2018, https://www.labyrinthonderzoek.nl/wp-content/uploads/2018/06/180525_Rapportage-Veilige-Moskee_DEF.pdf (geraadpleegd op: 1 september 2019).

rapport meldden 21 van de 55 respondenten uit 18 verschillende moskeeën dat hun moskee af en toe doelwit was geweest van gewelddadige aanvallen. In totaal hadden deze moskeeën te maken met 47 incidenten, waaronder 11 bedreigingen. Het achterlaten van een varkenskop vond 7 keer plaats. Ook is er 6 keer graffiti met kwetsende teksten of symbolen getekend of heeft verbale agressie tegen moskeebezoekers plaatsgevonden. Alle 21 respondenten (elke respondent vertegenwoordigt één moskee) gaven aan dat ze minstens één keer een incident hebben meegemaakt. In reactie op de incidenten had het moskeebestuur soms alleen een gesprek over het incident met de politie gehad en 19 van hen meldden eenmaal een incident. Slechts vier van de 21 communiceerden over de incidenten aan de media en slechts 1 rapporteerde het incident aan de lokale antidiscriminatiebureaus.¹⁸

Het feit dat moskeeën doelwit zijn van islamofobie is in 2018 niet veranderd - wat wel is veranderd, is de manier waarop deze aanvallen plaatsvinden. Vroeger werden spandoeken opgehangen, graffiti op de muren geklad en werden varkenskoppen neergelegd bij moskeeën. Tegenwoordig doet zich steeds vaker 'een nieuw trend' voor, namelijk, het geweld is niet slechts beperkt tot de gebouwen zelf, ook de moskeegangers zelf vormen het doelwit. In 2016 werden de daders die een vuurbom in de moskee te Enschede gooiden, tijdens de koranlessen van kinderen, veroordeeld tot vier jaar gevangenisstraf. Dit jaar, in februari, stapten deze vier daders naar het Hoogerechtshof. De officier van justitie eiste opnieuw vier jaar celstraf, maar de rechtbank besloot dit te verminderen naar drie jaar cel.¹⁹

Een ander voorbeeld dat vermeld dient te worden, is het geval van de As-Sunna-moskee in Den Haag. Op 5 oktober 2018 was een dader van plan om tijdens het vrijdaggebed de moskee in te rijden om zowel het gebouw te ruïneren als de aanwezige gelovigen te doden. Volgens een bestuurslid van de moskee werd de dader dankzij een snelle interventie van de politie gestopt voordat hij zijn plan kon uitvoeren (Afb. 2).²⁰

18. idem.

19. "Eis Ruim 3 Jaar Cel Tegen Terreurverdachte Vincent T"; Omroep Gld, November 2018, <https://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2382816/Eis-ruim-3-jaar-cel-tegen-terreurverdachte-Vincent-T>, (geraadpleegd op: 4 september 2019).

20. Abdelhamid Taheri, Facebook, 5 oktober, 2018, <https://www.facebook.com/abdelhamid.taheri>, (geraadpleegd op: 1 januari, 2019)

AFBEELDING 1: SOURC AFBEELDING 2: FACEBOOK POST VAN DE AS-SOENNAH MOSKEE BESTUURDER IN DEN HAAG.²¹


Dezelfde moskee is al meerdere malen het doelwit van extreemrechtse groepen geweest. De bovenstaande poster (Afb. 2) behoort toe aan extreemrechtse groepen en nodigt mensen uit om tegen deze moskee te demonstreren. Dezelfde extreemrechtse groep heeft meerdere keren spandoeken aan de moskee gehangen.²² Niet alleen deze moskee is het doelwit van deze groepen, ook bij andere moskeeën worden regelmatig posters opgehangen waarin wordt opgeroepen tot de-islamisering en het verbieden van halal slachten dat zij als barbaars beschouwen (Afb. 3). Dit soort georganiseerde protestacties met spandoeken en posters is tegenwoordig steeds meer een voorkomende trend onder extreemrechtse groepen.

21. Abdelhamid Taheri, Facebook, 5 oktober, 2018, <https://www.facebook.com/abdelhamid.taheri>, (geraadpleegd op: 1 januari, 2019). Verdere uitleg van de figuur 2: Het bevat de poster van de extreemrechtse groep 'Identitair Verzet'. Het roept mensen op om te protesteren tegen de Al-Soennah moskee. Links: een WhatsApp-gesprek waarin de moskee (Al-Soennah) wordt gewaarschuwd over een aanval. Links onderaan: Twitter-account van Pegida Nederland waarin datum van protesten tegen moskeeën worden aangekondigd.

22. Ibid.

AFBEELDING 3: POSTERS OPGEHANGEN VOOR DE MOSKEE DOOR EXTREEMRECHTSE GROEPERING VOORPOST IN EDE.²³



Een verband tussen sociale gebeurtenissen zoals terreuraanslagen en politieke debatten en anti-moslimaanslagen wordt niet altijd waargenomen. Aanslagen op moskeeën vinden regelmatig plaats in de vorm van protesten en zijn vaak goed georganiseerd. De protesten worden aangekondigd op sociale media, bijna elke gemeente heeft zijn eigen lokale groep, of deze protesten worden op landelijk niveau gemobiliseerd door nationale groepen als Pegida Nederland. Islamitische scholen en moskeeën zijn het vaakst doelwit van deze organisaties die op zowel lokaal als nationaal niveau actief zijn. De leden van deze extreemrechtse groepen zijn niet langer bang om te worden geïdentificeerd. Dit was in verleden wel het geval. Een actie of een aanslag tegen een moskee werd meestal anoniem uitgevoerd. Tegenwoordig schrijft men de betreffende naam op de op te hangen posters en tracht men zo media-aandacht te trekken (Afb. 3). Dit alles geeft aan dat extreemrechtse groepen niet alleen streven naar normalisatie van hun acties, maar portretteren deze aanvallen tevens als legitieme (politieke) protestacties.

23. "Hollandada Camiye İslamofobik Saldırı", Perspektif, <https://perspektif.eu/2018/11/26/hollandada-camiye-islamofobiksaldiri/?fbclid=IwAR0zNsS4a7Rh8qcliBfuA5hDtYa9oOCUKFEy2-GWO63C9WLHoEB-2qo22Og> (Access date: 1 January, 2019).

ARBEIDSMARKT

Voor moslims in Nederland is discriminatie op de arbeidsmarkt een probleem dat zich meestal parallel manifesteert met de discriminatie op grond van etnische achtergrond. Volgens een rapport dat in 2018 is gepubliceerd, is de werkloosheid de laatste jaren onder moslims toegenomen.²⁴ Sollicitatiebrieven met een moslimnaam worden regelmatig geweigerd terwijl dezelfde brieven met een Nederlandse naam tot een uitnodiging voor een gesprek leiden.²⁵ Uit het rapport Discriminatiecijfers 2018 (rapport Discriminatiecijfers 2018) bleek dat ten minste 103 van de discriminatierapporten (34%) betrekking hadden op ervaringen op de arbeidsmarkt. Het ging vaak om vrouwen die tijdens een aanvraag werden afgewezen vanwege hun hoofddoek. Het is opvallend dat in verschillende gevallen degenen die later het incident meldden een gesprek begonnen over hoe ze hun hoofddoek in overeenstemming konden dragen met bedrijfsregels, maar de werkgever stond er niet voor open.²⁶

Een ander onderzoek dat werd verricht door het Verwey-Jonker Instituut naar schurende waarden laat ook zien dat moslims het vaak moeilijk hebben

24. Meldingen Bij Radar in 2018, <http://radar.nl/file/2828049/Webdossier+2018.pdf>, (geraadpleegd op: 1 september 2019)

25. <https://fra.europa.eu/en/press-release/2017/muslims-eu-high-levels-trust-despite-pervasive-discrimination,%20><http://radar.nl/file/2828049/Webdossier+2018.pdf>, (geraadpleegd op: 1 september 2019).

26. “Discriminatie Cijfers 2018”, Rijksoverheid <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/04/02/rapport-discriminatiecijfers-in-2018>, (geraadpleegd op: 5 september 2019).

op het werk. Het onderzoek omvatte een literatuuronderzoek en interviews met een klein aantal mensen. De belangrijkste vragen waren de volgende: veroorzaken waarden, normen en gedragingen wrijving vanwege verschillende religieuze achtergronden en hoe gaan werkgevers in de praktijk om met religieuze wrijvingen? De conclusie van dit onderzoek was dat elk bedrijf zijn eigen coping-strategie heeft om met een bepaalde situatie om te gaan. Sommigen wachten tot dit soort problemen zich voordoen en grijpen dan in. Maar soms vermijden bedrijven werknemers met een islamitische achtergrond door een zeer expliciete beschrijving van de bedrijfsidentiteit. Dit is met name het geval in de educatieve sector. Wanneer een christelijke school een leraar nodig heeft, dan drukken ze expliciet de christelijke identiteit uit. Een opmerkelijke situatie die in dit onderzoek wordt beschreven, is de ervaring van een respondent dat werkzaam is op het gemeentehuis. De respondent beschrijft een moslim collega die opzettelijk een omweg maakt naar de gebedsruimte om te ontsnappen aan intimiderende blikken van andere collega's.²⁷

Ook het principe van de scheiding tussen kerk en staat wordt zo nu en dan door instellingen gebruikt om moslim werknemers af te wijzen. Dit is meestal het geval bij vrouwen die een hoofddoek willen dragen.²⁸ Ondanks de uitspraak van het College voor de Rechten van de Mens waarin wordt gepleit dat de politie geen recht heeft moslimvrouwen met hoofddoek af te wijzen bij sollicitaties, accepteert deze nog steeds geen hoofddoekdragende vrouwen. In Rotterdam probeerden dit jaar politieke partijen zoals NIDA en andere linkse partijen zoals de PvdA, GroenLinks en SP te stemmen voor het toestaan van de hoofddoek bij de politie. Echter extreemrechtse partijen hadden de meerderheid en stemden tegen.²⁹ Een ander voorbeeld van problematisering van de hoofddoek deed zich voor toen een wethouder in Tilburg een hoofddoek droeg. Een man uit Tilburg meldde zich bij het College voor de Rechten van de Mens en verkondigde dat het College van B en W van Tilburg het principe van scheiding tussen kerk en staat schond. Het College liet weten dat de wethouder dient te worden gezien 'als een weerspiegeling

27. Hans Boutellier, Suzan De Winter-Koçak, Mehmet Day, Ahmed Hamdi And Marthe Van Vugt, "Schurende Waarden Een Verkennend Onderzoek Naar Betekenis En Praktijk Van Religie In Het Onderwijs En Op De Werkvloer", Kennisplatform Integratie & Samenleving, November, 2018, <https://www.kis.nl/sites/default/files/bestanden/Publicaties/jongeren-religie-onderwijs.pdf> (geraadpleegd op: 3 september 2019)

28. *ibid.*

29. Matthij van Schie, "Links-Islamitisch Verbond Pleit Voor Hoofddoek Bij Politie", Elsevier Weekblad, 23 February 2018, <https://www.elsevierweekblad.nl/nederland/achtergrond/2018/02/links-islamitisch-verbond-pleit-voor-hoofddoek-bij-politie-589729/> (Access date: 2 September 2019).

van onze stad'. Verder verklaarden B en W: "Tilburg is een zeer diverse stad met ruimte voor verschillende opvattingen. Wethouder Lahlah is door de gemeenteraad aangesteld om het 'Gezond en gelukkig in Tilburg' te implementeren."³⁰

In januari 2018 liet het televisieconsumentenprogramma Radar zien dat discriminatie door uitzendbureaus nog steeds voorkomt (AVRO-Tros, 2018). De redactie van Radar verscheen tijdens de uitzending als werkgever van een bedrijf dat mensen zoekt voor een tijdelijke callcenterbaan. De redactie belde 78 uitzendbureaus. In het gesprek zei de redactie dat het kantoor recent een onaangename ervaring had met Marokkanen, Surinamers of Turken en vroeg de uitzendbureaus of ze hiermee rekening konden houden. Van de 78 benaderde uitzendbureaus antwoordde 47% positief, 14% verklaarde dat het de verantwoordelijkheid van de klant was, 36 procent zei 'nee' en 3% nam geen beslissing.³¹

30. Stephan Jongerius, "Wethouder Past Geen Hoofddoek': Tilburger Stapt Naar College Voor De Rechten Van De Mens", BD, 3 October, 2018, <https://www.bd.nl/tilburg/wethouder-past-geen-hoofddoek-tilburger-stapt-naar-college-voor-de-rechten-van-de-mens-a1e07745/> (geraadpleegd op: 2 september 2019).

31. "Uitzendbureaus Werken Op Grote Schaal Mee Aan Discriminatie", Radar, 29 January, 2018, <https://radar.avrotros.nl/nieuws/item/uitzendbureaus-werken-op-grote-schaal-mee-aan-discriminatie/> (geraadpleegd op: 2 september 2019).

ONDERWIJS

School is bij uitstek de plaats waar jonge mensen moeten leren omgaan met verschillen, dit doen ze door te oefenen met conflicten en respect te tonen aan mensen die anders denken. Helaas maakt de toenemende segregatie van scholen het voor kinderen onmogelijk om deze vaardigheden te verwerven. Dit werd al vermeld in ons Islamofobie-rapport van 2017, maar het probleem blijft bestaan en neemt zelfs toe in 2018. In het recente rapport van de Onderwijsraad werd benadrukt dat de typische scheiding tussen schooltypen, leerpaden en studieprogramma's in Nederland het voor leerlingen met verschillende sociale achtergronden minder automatisch maakt om elkaar te ontmoeten. Hierdoor kan onderwijs slechts een beperkte bijdrage leveren aan de sociale cohesie.³²

Een ander probleem dat aandacht verdient, is het onderwijsmateriaal dat op middelbare scholen wordt gebruikt. In 2014 stonden mensen versteld van een schoolboek dat veel op middelbare scholen werd gebruikt. Het trok in 2015 ook de aandacht van de media toen onderzoeker Ineke van der Valk in haar rapport *Monitor Moslim Discriminatie*³³ (Monitoring moslimdiscriminatie) aandacht schonk aan discriminatie in het onderwijs; ze besprak ook het boek in kwestie in haar rapport. Het boekhoofdstuk bevat genderstereotypen en vooroordelen

32. "Doorgesloten Differentiatie In Het Onderwijsstelsel, Hoofdpijnen Van Stand Van Educatief Nederland 2018", Onderw Js Raad, <https://www.onderwijsraad.nl/upload/documents/publicaties/volledig/Publiekssamen-vatting-sven.pdf>, (geraadpleegd op: 2 september 2019).

33. "Ineke Van Der Valk, *Monitor Moslimdiscriminatie*", Universiteit van Amsterdam, 2015, <https://www.ge-loveninsamenleven.nl/literatuuroverzicht/actuele-thema-s/349-ineke-van-der-valk-rapport-monitor-moslim-discriminatie> (geraadpleegd op: 3 september 2019).

jegens Marokkaanse jongens. Het bevat vragen zoals 'Zijn alle Marokkaanse jongens criminelen?'. Het boek was bedoeld om jonge mensen vertrouwd te maken met de multiculturele samenleving. Vooral in het gedeelte over 'opgroeien tussen twee culturen' benadrukte het gedeelte 'Jongens en Meisjes' sociale scheidingen naar afkomst en geslacht en stimuleerde het 'wij-zij' denken door stereotypen en vooroordelen af te drukken. Volgens het leerboek verwachtte de Koran dat meisjes zich onderdanig zouden gedragen en van de jongens werd verwacht zich op jonge leeftijd als volwassen mannen te gedragen. Het leerboek verklaarde verder dat de hoofddoek "de verschillen tussen jongens en meisjes benadrukt", maar gaf wel aan dat soms kritiek hierover bestaat. Vervolgens wordt gezegd dat een hoofddoek laat zien dat vrouwen worden onderdrukt.³⁴ Na twee jaar bleek dat dit boek nog steeds vooroordelen en stereotypen bevat, hoewel deze keer Malmberg, de uitgever, een verklaring heeft afgegeven dat ze het boek niet zullen uitgeven voor het volgende schooljaar. Ze boden ook hun excuses aan mensen die zich gekwetst voelden over de manier waarop het materiaal in het handboek werd gepresenteerd.

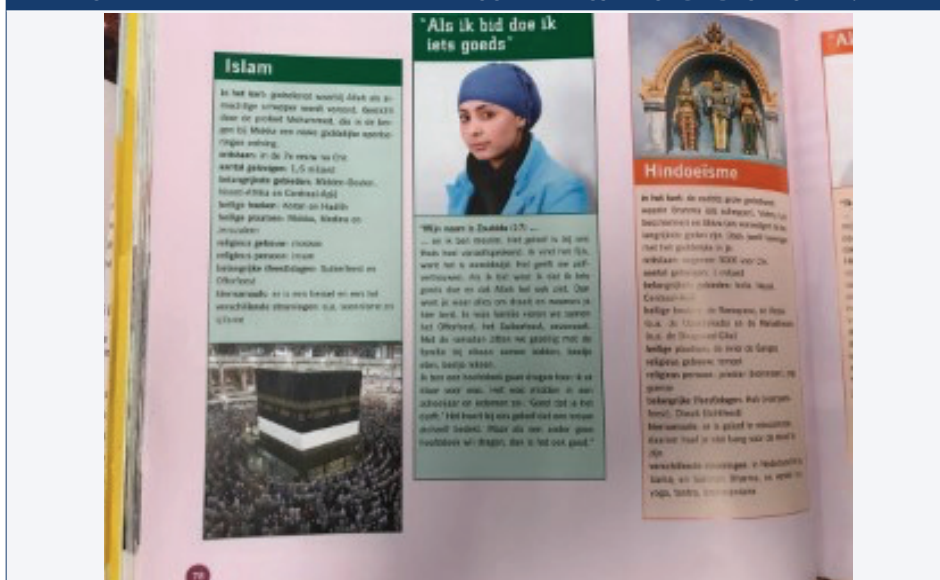
Voor dit rapport heb ik ook een paar leerboeken van de vakken geschiedenis, sociale studies en filosofie, en een leerboek over burgerschap van een middelbare beroepsopleiding doorgenomen. In vergelijking met Malmberg-boeken in kwestie is er een duidelijke verbetering opgetreden. Maar de docenten burgerschap en maatschappijleer, met wie ik sprak, benadrukten dat de informatie in de boeken onvoldoende is. Ze beweren dat tijdens de lessen de rol van de kennis van leraren over moslims en de islam erg belangrijk is geworden. Dit als gevolg van de korte informatie die in de handboeken worden behandeld. De leraren hebben de vrijheid om de lesboeken te kiezen die zij meer geschikt achten.

In één van de leerboeken dat wordt gebruikt voor de lessen maatschappijleer op de middelbare school, worden sociale problemen en fenomenen besproken. In hetzelfde leerboek wordt aandacht besteed aan verschillende religies. In het gedeelte over de islam wordt eerst een zeer summiere samenvatting van de islam gegeven en vervolgens informatie over het leven van een moslim (Afb. 4). Een moslimmeisje introduceert zichzelf en vertelt over haar religieuze plichten. Aan het eind legt ze uit dat ze een hoofddoek begon te dragen toen ze zich er klaar voor voelde en onderstreept ze dat iedereen haar aanmoedigde en haar bewonderde voor het aangaan van een uitdaging als deze. Vervolgens zegt ze dat volgens

34. "Lesboek Staat Stijf Van Vooroordelen Over Moslims En Allochtonen", Joop.nl, 9 September, 2014, <https://joop.bnnvara.nl/nieuws/lesboek-staaf-stijf-van-vooroordelen-over-moslims-allochtonen>, (geraadpleegd op: 1 september 2019).

de islam vrouwen hun hoofd moeten bedekken, maar ze voegt eraan toe dat als sommige vrouwen het niet willen dragen, ze vrij zijn om het te weigeren.³⁵ Haar ideeën worden uitgedrukt op een manier waarop ‘anders zijn’ en de moeilijkheden bij het uitvoeren van islamitische plichten benadrukt worden. Het geeft de boodschap dat je veel moed nodig hebt om een hoofddoek te dragen, omdat het iets is dat als ‘niet normaal’ moet worden beschouwd. Moslims met hoofddoek zijn geen nieuw fenomeen voor mensen in Nederland. Bovendien creëert het een afstand tussen moslimmeisjes en anderen door meer nadruk te leggen op verschillen dan gemeenschappelijke aspecten. Door bestaande vooroordelen over de hoofddoek als symbool van onderdrukking, kan dit ongewild bijdragen aan onverdraagzaamheid. In de andere lesboeken die ik observeerde, constateerde ik geen islamofobe inhoud, maar zoals de leraren tevens benadrukten, is de informatie die gegeven wordt erg summier. Dit maakt de afhankelijkheid van de kennis en houding van de leraren ten opzichte van de islam cruciaal.

AFBEELDING 4: FOTO UIT HET LEERBOEK VAN HET VAK MAATSCHAPPIJLEER. HET BEELD VAN HET BESPROKEN LEERBOEK WAARIN KORTE INFORMATIE OVER DE ISLAM EN EEN VERHAAL VAN EEN MOSLIMMEISJE WORDT BESPROKEN.³⁶



Een ander knelpunt is de moeilijke toestand voor moslimmeisjes bij het vinden van een stageplaats. Dit wordt benadrukt door de minister van Onderwijs Ingrid van Engelshoven die het nieuwe onderzoek naar de Tweede Kamer stuurde.

35. “Lesboek Staat Stijf Van Vooroordelen Over Moslims En Allochtonen”, Joop.nl, 9 September, 2014, <https://joop.bnnvara.nl/nieuws/lesboek-staaf-stijf-van-vooroordelen-over-moslims-allochtonen>, (geraadpleegd op: 1 september 2019).

36. Van den Broeke and et al., Thema's Maatschappijleer, 2018-2019.

Minder dan de helft van de studenten met een niet-westerse achtergrond (48%) kan bij hun eerste sollicitatie een stageplaats krijgen.³⁷ Volgens een onderzoek van het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van de Universiteit van Maastricht moest 11% van hen vier keer of vaker solliciteren voordat ze een baan kregen. Meisjes met een hoofddoek worden het meest getroffen door dit probleem.³⁸ Een student met een hoofddoek werd geweigerd door een school die de kappersopleiding aanbood. Hoewel leerlingen volgens de student niet officieel worden geweigerd op de kappersopleiding op de school (RAI), is dit impliciet wel het geval. Studenten moeten op elkaar oefenen en daarbij is een hoofddoek een obstakel. Degenen die niet aan praktische lessen kunnen deelnemen, kunnen de cursus niet volgen, zeiden de schooltrainers. En ze konden haar niet de mogelijkheid bieden om te oefenen op een pop. De school beschouwt dit niet als discriminatie, maar als iets praktisch. Als ze wilde meedoen aan het onderwijsprogramma, diende ze haar sjaal af te doen tijdens de praktische trainingen.³⁹

Zoals vermeld wordt in de leesbrief van de Algemene Onderwijs Bond (AOB), hebben islamitische scholen vaak het imago van een gesloten bolwerk van een Koranschool met gesluierde meisjes. De indruk is dat deze islamitische basisscholen leerlingen uitsluiten van de samenleving. Volgens onderzoeker en docent Marietje Beemsterboer klopt dit echter niet. Dit werd bevestigd in haar proefschrift dat ze met succes verdedigde aan de Universiteit Leiden in de zomer van 2018. Ze schreef: "Onderwijs op deze islamitische scholen draagt bij aan integratie en bereidt studenten voor op een leven in de Nederlandse samenleving". Ze stelt ook dat de islamitische identiteit van de school, studenten een gevoel van veiligheid geeft. "Op deze scholen is het niet vreemd om halal eten te vragen. Een kind kan zichzelf zijn zonder zichzelf voortdurend te moeten verdedigen; dit geldt mede voor de ouders van deze kinderen. Middels dit gevoel van veiligheid, kan de school educatieve inhoud bieden die als motiverend kan worden ervaren."⁴⁰

37. Rijksoverheid, "Minister Van Engelshoven: 'Stagediscriminatie Is Onaanvaardbaar'", 28 August 2018, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/nieuws/2018/08/28/minister-van-engelshoven-%E2%80%9Cstagediscriminatie-is-onaanvaardbaar%E2%80%9D> (geraadpleegd op: 5 september 2019)

38. Hanneke, "Keultjes, Discriminatie Belemert Stagekansen Allochtonen", AD News, 28 August, 2018, <https://www.ad.nl/binnenland/discriminatie-belemert-stagekansen-allochtonen-mbo-er~adb5f37/?fbclid=IwAR2ui-CaVxva8-Ukccgblt7fcznJvbWF0edR7sxzCaRdQyOMA8t1e564sP9Y> (geraadpleegd op: 2 september 2019).

39. Lorianne Van Gelder, "Niet Naar De Kappersopleiding Met Een Hoofddoek", 13 september, 2018, https://www.parool.nl/nieuws/niet-naar-de-kappersopleiding-met-een-hoofddoek~bd219785/?fbclid=IwAR2FCp-cl9Xh_bkj8knLGbcC6RhTYfflPppksQO9DSKagJkCSN9ETmSXjpUc (geraadpleegd op: 2 september 2019).

40. Tekst Rineke Wisman, "Juffrouw, Wilt U Ook Moslim Worden", Aob, 2 October, 2018, <https://www.aob.nl/nieuws/juffrouw-wilt-u-ook-moslim-woorden/> (geraadpleegd op: 4 september 2019).

POLITIEK

Het jaar 2018 begon net als het jaar 2017 met verkiezingen. Dit keer ging het om lokale verkiezingen. Net zoals bij de nationale verkiezingen behaalde de extreem-rechtse partij van Wilders ook bij deze lokale verkiezingen een duidelijke overwinning. Dezelfde partij nam in 2012 deel aan slechts twee gemeenten, maar deze keer, in 2018, won het in 30 gemeenten. De partij staat op 74 zetels in het parlement. Deze partij leidde haar campagne opnieuw met anti-islam retoriek. Wilders zond een campagnevideo uit die werd uitgezonden door de NPO (Nederlandse Publieke Omroep) tijdens de uitzendtijd voor politieke partijen. Deze uitzending veroorzaakte woede onder moslims als niet-moslims. Met griezelmuziek op de achtergrond, werd een tekst in rode letters weergegeven waarin stond dat de islam staat voor haat tegen joden, christenen, vrouwen en homoseksuelen. Aan het einde van de video werden met rode letters de woorden 'Islam is dodelijk' geschreven en dit keer met druipend bloed op het scherm (Afb. 5).⁴¹

41. Martijn de Koning, "Huis En Haat De Activerende Werking Van De Racistische Propaganda Van de PVV", 17 Maart, 2018, <https://religionresearch.org/closer/2018/03/17/huis-en-haat-de-activerende-werking-van-de-racistische-propaganda-van-de-pvv/>, (geraadpleegd op: 2 september 2019)

AFBEELDING 5: PVV-UITZENDCAMPAGNE MET DE TEKST: "ISLAM IS DODELIJK."

Deze campagne leidde echter al snel tot weerzin. De reacties bleven niet beperkt tot het leveren van kritiek. Het publiek nam actief deel aan de discussie en op sommige borden werden slogans zoals "Islam is groot" met soortgelijke schrijfwijze als die van de PVV-campagne geschreven en verspreid. (Afb. 6).

AFBEELDING 6: CONTRA-CAMPAGNE MET DE TEKST: "ISLAM IS GEWELDIG."⁴²

Anderen maakten een tegenvideo waarin de prachtige aspecten van de islam werden uitgelegd. Ook hebben niet-moslims hun woede geuit over deze film. Veel politici, organisaties en mensen probeerden aanklachten tegen Wilders in te dienen. Wel wist Wilders de aandacht en de publiciteit waarop hij hoopte, te verkrijgen. Hiertoe bleef het niet beperkt. Zijn volgende stap bestond uit het organiseren

42. Tegen campagne tegen die van PVV. In Martijn de Koning, "Huis en haat de activerende werking van de racistische propaganda van de PVV", 17 Maart, 2018, <https://religionresearch.org/closer/2018/03/17/huis-en-haat-de-activerende-werking-van-de-racistische-propaganda-van-de-pvv/>, (geraadpleegd op: 22 januari, 2019).

van een cartoonwedstrijd over profeet Mohammed. Wegens aan hem geadresseerde doodsbedreigingen gelastte hij deze vervolgens af.⁴³ Het antidiscriminatiebureau RADAR en vier islamitische koepelorganisaties: CMO (Contactorgaan Moslims en Overheid), SPIOR (Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond), SMBZ (Samenwerkende Moskeeën Brabant en Zeeland) en SIORH (Stichting Islamitische Organisaties Regio Haaglanden) wilden dat PVV-leider Geert Wilders en zijn partij vervolgd zouden worden voor de campagne 'Islam is dodelijk'. Deze organisaties hebben gezamenlijk de zogeheten artikel 12-procedure gestart. Eerder oordeelde het Openbaar Ministerie dat het geen aanleiding zag de PVV te vervolgen voor groepsbelediging of haatzaaien.⁴⁴

In de afgelopen jaren is de SGP in haar retoriek steeds dichterbij andere anti-islamitische partijen komen te staan. Tijdens de nationale verkiezingen nam SGP ook anti-islamretoriek op in haar campagne door een 'islam-manifest' te publiceren waarin het opriep tot het verbieden van radicale moslimorganisaties, het beperken van het aantal asielzoekers in Nederland en het verbieden van de oproep tot gebed. Volgens dit manifest mag in Nederland geen enkele islamitische feestdag officieel worden en dient de overheid het recht van asielzoekers in te trekken als zij zich schuldig maken aan uitingen van haat of geweld.⁴⁵ Dit jaar heeft de SGP een motie ingediend met betrekking tot het hebben van het recht om deelname te weigeren aan schoolreizen waarbij religieuze instellingen (zoals moskeeën, kerken en synagogen) worden bezocht. Deze bezoeken aan religieuze instellingen maken deel uit van het schoolprogramma. Ouders kunnen een vrijstelling aanvragen voor hun kinderen; de scholen zijn niet verplicht om aan het vrijstellingsverzoek te voldoen. De SGP stelde voor om deze verplichting op te heffen en diende daartoe een motie in.⁴⁶ De stappen: verbod op gebedsoproep, islammanifest en het uitsluiten van moskeebezoek tijdens schoolreizen geven aan dat de SGP de samenleving wil splitsen en in het bijzonder moslims probeert uit te sluiten. Wat de anti-islam positie van deze partij bevestigt, is met name het indienen van de motie nadat er

43. Janene Pieters, "Wilders Calls off Mohamed Cartoon Contest over Threat", NLTimes.nl, 31 Augustus, 2018, <https://nltimes.nl/2018/08/31/wilders-calls-mohammed-cartoon-contest-threat>, (gelezen op: 3 September 2019)

44. "Moskeekoepels en RADAR Willen Wilders Toch Voor De Rechter", Republiek Allochtonië, 8 July, 2018, <http://www.republiekallochtonie.nl/blog/nieuws/moskeekoepels-en-radar-willen-wilders-toch-voor-de-rechter>, (geraadpleegd op: 3 september 2019).

45. Janene Pieters, "Small Christian Party Presents Anti-Islam Manifesto", NLTimes.nl, 1 February, 2017, <https://nltimes.nl/2017/02/01/small-christian-party-presents-anti-islam-manifesto>, (geraadpleegd op: 3 september 2019).

46. Janene Pieters, "Allow Kids to Refuse Religious Ceremonies on School Trips: Dutch Mps", NLTimes.nl, 7 November, 2018 <https://nltimes.nl/2018/11/07/allow-kids-refuse-religious-ceremonies-school-trips-dutch-mps>, (geraadpleegd op: 3 september 2019).

opshudding ontstond over het boekje ‘Klassen op de knieën voor de Islam’ die door de SCC (Stichting Civitas Christiana) was uitgegeven. Deze stichting heeft tot doel om de normen en waarden van de westerse beschaving, geworteld in het christendom, te beschermen via de campagne Cultuur onder vuur. Deze stichting staat bekend als een zeer conservatieve en missie-georiënteerd katholieke groep.⁴⁷ In dit boekje beweren zij dat imams leerlingen tijdens het schoolbezoek aan de moskee instructies geven om op hun knieën te gaan en het islamitische credo te reciteren - iets dat zij beschouwen als een eerste stap naar bekering.⁴⁸

47. Roemer van Oordt, “SGP: Scholier Niet Laten Knien Voor Allah”, Republiek Allochtonië, 1 November, 2018, <http://www.republiekallochtonie.nl/blog/achtergronden/sgp-scholier-niet-laten-knielen-voor-allah> (geraadpleegd op: 4 september 2019).

48. “SGP in Verweer Tegen Moskeeles: Laat Kind Niet Buigen Voor Allah”, AD, 30 Oktober, 2018, https://www.ad.nl/binnenland/sgp-in-verweer-tegen-moskeeles-laat-kind-niet-buigen-voor-allah~a1114f4d/?fbclid=IwAR-311vA1e52y7VDrr4zww8I0_hm9iRrT8X143mio8xcf_SVf7F2k5QTI-x8, (geraadpleegd op: 3 september 2019)

MEDIA

Hoewel er kritische stemmen zijn die beweren dat de Nederlandse media deelnemen aan stereotypering van moslims en buitensporig negatief rapporteren en publiceren over moslims, zijn er helaas weinig onderzoeken die deze bewering ondersteunen. Wel is recent een initiatief genomen door The Hague Peace Projects⁴⁹ in samenwerking met Ewoud Butter⁵⁰ en Nieuw Wij⁵¹, die onderzoeken op welke wijze de vier grootste kranten moslims neerzetten. Het project beoogt met dit nieuw verkennend onderzoek de leemte op te vullen met de volgende onderzoeksvraag: hoe worden moslims afgebeeld in de vier grootste Nederlandse kranten? De methode van de onderzoekers bestond uit het analyseren van gepubliceerde achtergrondartikelen tussen november 2018 en maart 2019.⁵² De resultaten geven aan dat in de Volkskrant, 55 rapporten direct of indirect handelden over vrouwen met een (mogelijke) moslimachtergrond. In 28 van deze rapporten blijft het imago van de onderdrukte moslimvrouw bestaan.⁵³ Alleen de moslim

49. The Hague Peace Projects werd tot leven gebracht door vier personen die werken op het gebied van mensenrechten en conflicten.

50. Ewoud Butter is een onafhankelijk onderzoeker, consultant, manager, projectleider, trainer en schrijver. Hij werkt sinds 1990 in deze functies op het gebied van diversiteit, emancipatie, islam, discriminatie en radicalisering.

51. Nieuw Wij is een online platform van verschillende academici en journalisten. Hun doel is om een online platform te creëren waar men artikelen, interviews, video's en informatie kan vinden over het leggen van verbanden tussen verschillende groepen in de samenleving. <https://www.nieuwwij.nl/>

52. Tayfun Balçık, "De Moslima In De Volkskrant, Republiek Allochtonie", 5 december, 2018, <http://www.republiekallochtonie.nl/blog/achtergronden/de-moslima-in-de-volkskran> (geraadpleegd op: 3 september 2019).

53. Idem.

als 'terrorist' scoort meer hits op de lijst. De moslim als 'terrorist' is nog steeds het favoriete onderwerp als het gaat om verslaggeving over moslims in de Volkskrant. Dit geldt niet alleen voor deze krant. Wat 'terrorist' betreft, maakt het geen verschil of het AD, NRC of De Telegraaf gelezen wordt. In de vier onderzochte reguliere kranten is 'terroristische moslims' het meest voorkomende onderwerp als men zich specifiek richt op nieuws over moslims. Interessanter is de manier waarop De Telegraaf een beschrijving geeft over de manier waaraan iemand een terrorist zou kunnen herkennen. Het roept vragen op als: waar moet je ze zoeken? In vluchtelingenkampen? Of vragen als: Is hij Marokkaans? Of een Turk? Na het stellen van deze vraag, suggereert men dat de meeste terroristen een Marokkaanse achtergrond hebben en minder vaak een Turkse achtergrond (Afb. 7).⁵⁴

AFBEELDING 7: PAGINA UIT KRANT DE TELEGROAF, 1 DECEMBER 2018, MET DE KOP 'DE TERRORISTEN ZIJN VAAK EEN EUROPEAAN' MET EEN FOTO'S VAN DE TERRORISTEN⁵⁵



De Telegraaf besteedde ook veel aandacht aan een promotieonderzoek over salafisten. Dit onderzoek bleek problematisch in de zin van het volgen van wetenschappelijke normen. Maar blijkbaar was dit niet belangrijk voor De Telegraaf.

54. Tayfun Balcik, "99% kans dat Telegraaf moslims aan terreur koppelt", Republiek Allochtonie, 8 Januari, 2019, <http://www.republiekallochtonie.nl/blog/achtergronden/99-kans-dat-de-telegraaf-moslims-aan-terreur-koppelt>, (gelezen op: 23 Januari, 2019).

55. Idem.

In haar artikel probeerde het dagblad te vertrouwen op een ‘wetenschapper’ om Nederlanders ervan te overtuigen dat salafisten in Nederland gevaarlijk en niet geïntegreerd zouden zijn in de samenleving. De krantenkop die voor het artikel in dit promotieonderzoek gebruikt werd, luidde als volgt: "Moskeebezoeker: 'Nederland is een giftige slang die constant op de loer ligt.'" (Afb. 8)

AFBEELDING 8: KOP VAN DE DE TELEGRAAF, "MOSKEEBEZOEKER: 'NEDERLAND IS EEN GIFTIGE SLANG DIE CONSTANT OP DE LOER LIGT', 4 SEPTEMBER 2018.⁵⁶

The image shows a screenshot of the De Telegraaf news website. At the top, there is a dark blue header with the text "AFBEELDING 8: KOP VAN DE DE TELEGRAAF, 'MOSKEEBEZOEKER: 'NEDERLAND IS EEN GIFTIGE SLANG DIE CONSTANT OP DE LOER LIGT', 4 SEPTEMBER 2018.⁵⁶". Below this, the website's navigation bar is visible, including the logo "De Telegraaf" and various menu items like "NIEUWS", "SPORT", "ENTERTAINMENT", "FINANCIËEL", "VIDEO", and "MEER". A yellow banner reads "EXTRA | Het beste van De Telegraaf". The main headline is "Drie jaar veldwerk onder orthodoxe islam geeft schokkend beeld" in a red box, followed by the large title "Moskeebezoeker: 'Nederland is een giftige slang die constant op de loer ligt'". The author is identified as "Door SILVAN SCHOONHOVEN" and the date as "04 sep. 2018 in BINNENLAND". Social media sharing icons for Facebook, Twitter, Email, and Print are present. A short summary below the article reads: "Hij ging op Korancursus, discussieerde achter pizza's over politiek en ging zelfs met ze kamperen in de bossen. Mohammed Soroush deed drie jaar lang uitputtend veldwerk onder Nederlandse salafisten. Zijn conclusies over de circa 30.000 strengste moslims van ons land stemmen niet optimistisch."

56. Silvan Schoonhoven, Moskeebezoeker: 'Nederland is een giftige slang die constant op de loer ligt', De Telegraaf, <https://www.telegraaf.nl/nieuws/2514097/moskeebezoeker-nederland-is-een-giftige-slang-die-constant-op-de-loer-ligt>, (geraadpleegd op: 23 januari, 2019).

RECHTSSYSTEEM

De wetgeving omtrent ritueel slachten en boerkaverbod was in 2018 het meest besproken onderwerp in de context van beperking op de religieuze vrijheid van moslims. Ritueel slachten wordt al jaren besproken, maar uiteindelijk werd in 2018 een wetsvoorstel aangenomen.⁵⁷ Volgens de nieuwe wet, dient een dier dat niet ongevoelig is voor pijn binnen 40 seconden na of tijdens het slachten, het dier op basis van de maatregelen: "geïnduceerde ooglidreflex" en "hoornvliesreflex" genoemd, worden neergeschoten. De dierenrechtenactivisten en de dierenrechtenpartij zijn de drijvende krachten achter deze wet. In deze wet was een overeenkomst afgesloten tot het ontwikkelen van een systeem waarin gezorgd zal worden dat er niet meer dieren ritueel worden geslacht dan de werkelijke behoeften van de religieuze gemeenschappen.⁵⁸ Sommige moslims zijn achterdochtig geworden over de herhaalde inmenging en menen dat deze discussies niet meer over de kwaliteit en kwantiteit van hun voedsel, dan over het welzijn van de dieren gaan.⁵⁹ De bedoeling van deze dierenactivisten en de Partij van de Dieren is waarschijnlijk niet om een kwetsende houding tegen moslims aan te nemen, maar hun ideeën over dierenbescherming worden overgenomen door extreemrechtse groepen om moslims te plagen. Dit wordt weerspiegeld op de posters, aangebracht op de moskeeën waartegen men protesteert. (Zie Afb. 3) In deze posters verwijzen de betreffende groepen naar ritueel slachten als 'Halal = barbaars' (Afb. 3). Ze misbruiken de gevoelige snaar bij de

57. Abdel Ilah Rubio, "Deel Nederlandse Moslims Wil Offerfeest Boycotten", AD, 13 July, 2018, <https://www.ad.nl/binnenland/deel-nederlandse-moslims-wil-offerfeest-boycotten~ab42e859/>, (geraadpleegd op: 2 september 2019).

58. "Per 1 Januari 2018 Aangescherpte Regels Rond Ritueel Slachten" DWW Dierenwelzijnsweb, 1 August, 2017, <https://www.dierenwelzijnsweb.nl/nl/dierenwelzijnsweb/show/Per-1-januari-2018-aangescherpte-regels-rond-ritueel-slachten.htm>, (geraadpleegd op: 3 september 2019).

59. Abdel Ilah Rubio, "Deel Nederlandse Moslims Wil Offerfeest Boycotten", AD, 13 July, 2018, <https://www.ad.nl/binnenland/deel-nederlandse-moslims-wil-offerfeest-boycotten~ab42e859/>, (geraadpleegd op: 2 september 2019).

mensen en gebruiken dit om moslims te kwetsen. Nogmaals, we zien hierbij tevens dat elke gelegenheid benut wordt om een anti-islamstem in de politiek te creëren.

Een ander onderwerp dat volop werd besproken, was het boerka-verbod in de publieke sector. Veel critici beschrijven dit als 'symboolpolitiek'. Het verbod werd snel aanvaard in het parlement, maar het is niet duidelijk wanneer de wet zal worden uitgevoerd. Als gevolg riep het veel vragen op, zoals waarom iemand niet kon worden geaccepteerd in ziekenhuizen en scholen. Het weigeren van deze diensten aan vrouwen met een boerka zal in tegenspraak zijn met de andere grondwettelijke rechten waarop deze personen recht hebben. Volgens Prof. Tom Zwart verbood de overheid gezichtsbedekkende kleding omdat zij ervan uitgaat dat dit communicatieproblemen zal veroorzaken en dit negatieve gevolgen kan hebben voor de kwaliteit van de dienstverlening en veiligheid. Hij stelt echter dat: "op dit terrein zich in het verleden helemaal geen problemen hebben voorgedaan". Bovendien beschikken alle organisaties in deze sectoren in de vorm van huisregels over voldoende handvatten om dit soort problemen op te lossen. Volgens de Raad van State heeft de regering de noodzaak van de wet dan ook niet aangetoond. Het boerkaverbod is simpelweg een oplossing op zoek naar een probleem.⁶⁰

Gemeenten zoals Amsterdam, Utrecht en Rotterdam verklaarden dat het handhaven van het verbod op gezichtsbedekkende kleding zoals de boerka in openbare gebouwen voor hen geen prioriteit zal zijn. Femke Halsema, burgemeester van Amsterdam, vertelde de lokale omroep AT5 dat ze het verbod in de hoofdstad niet zal handhaven. "Ik denk niet dat het echt past bij onze stad," zei ze. "In plaats daarvan zou politiecapaciteit beter elders worden gebruikt."⁶¹ Het kabinet bekritiseerde de houding van deze burgemeester. "Niemand staat boven de wet, zelfs de burgemeester van Amsterdam niet", zei staatssecretaris van Defensie Visser. "Je kunt niet zelf gaan shoppen in de wet en zeggen wat je zelf belangrijk vindt of niet."⁶² Het lijkt namelijk dat er niet voldoende is nagedacht over deze beslissing en het parlement heeft niet nagedacht over hoe dit in het dagelijks leven en in de publieke sector kan worden toegepast.

60. Tom de Zwart, "Het Demasque Van Boerka Verbod", De Nederlandse Grondwet, 19 December 2018, https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/vkuef4t6dq1/nieuws/het_demasque_van_het_boerkaverbod?fbclid=IwAR-1QHbA4bxIKtbTF5y2Or1iWjH5wQwvVBzR8P5fTZ1OPzF1TZxL_l7XnXRg, (geraadpleegd op: 4 september 2019).

61. Willem Feenstra, "Net Als Amsterdam Gaan Ook Utrecht En Rotterdam Handhaving Boerkaverbod Geen Prioriteit Geven" de Volkskrant, 25 november 2018, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/net-als-amsterdam-gaan-ook-utrecht-en-rotterdam-handhaving-boerkaverbod-geen-prioriteit-geven~bed39cca/> (geraadpleegd op: 4 september 2019).

62. <https://www.at5.nl/artikelen/188867/staatssecretaris-visser-burgemeester-staat-niet-boven-de-wet> (geraadpleegd op 4 september 2019)

INTERNET

Het internet is een belangrijk platform geworden waar islamofoben elkaar vinden en hun woord verspreiden. Zoals Ineke van der Valk in haar eerdere rapport vermeldde, dat in ons verslag van 2017 uitgebreid was besproken, is GeenStijl nog steeds een van de belangrijkste internetsites dat moslims als culturele en politieke bedreiging beschouwt. Niet alleen moslims, maar ook mensen die hen steunen of connecties met hen hebben, worden negatief afgeschilderd.⁶³ Extreemrechtse groepen zoals Erkenbrand, Pegida Nederland en Identitair Nederland maken volop gebruik van Facebook en Twitter. Ze gebruiken deze platforms om hun supporters te informeren over aankomende evenementen zoals protesten tegen moskeeën en om hun ideeën te delen. Belangrijk voor deze groepen zijn de online publicaties van andere alt-rechtse groepen, in dit geval vooral de Amerikaanse.⁶⁴ De activiteiten van deze groepen variëren van het verspreiden van haat tot het plegen van geweld tegen moslims.

63. Leyla Yildirim: Islamophobia in Netherlands: National Report 2017, in: Enes Bayraklı & Farid Hafez, European Islamophobia Report 2017, Istanbul, SETA.

64. Erkenbrand, alt-right in Nederland”, Antifascistische onderzoeksgroep, 13 december, 2017, <https://kafka.nl/erkenbrand-alt-right-in-nederland/> (geraadpleegd op: 21 januari, 2019).

AFBEELDING 9: SCREENSHOT VAN DE FACEBOOK-GROEP VAN DE EXTREEMRECHTSE TERRORIST VINCENT T.⁶⁵



Op dinsdag 28 december veroordeelde de rechtbank van Oost-Brabant een 48-jarige man uit Haren (NB) tot een taakstraf van tachtig uur. Hij werd veroordeeld na een klacht bij Internet Klachtenlijn MIND, over zijn berichten op Facebook tussen oktober en december 2015. Hij werd schuldig bevonden aan aanzetten tot groepsbelediging en aanzetten tot discriminatie en geweld. In zijn Facebook-berichten riep hij Nederlanders op om zich te 'bewapenen' en sprak hij over de 'uitroeiing' en 'verbranding' van moslims en zwarte mensen. Facebook heeft nu de berichten verwijderd. Een andere man, Vincent T., werd door de rechtbank in Zutphen veroordeeld tot 40 maanden onvoorwaardelijke gevangenisstraf. De 44-jarige man wordt ervan verdacht een terroristische aanval op moslims voor te bereiden. Vincent T. zit sinds mei vast in de zwaarbewaakte gevangenis in Vught. Hij was actief bij de Facebook-groep ATB Special Forces. Zijn doel was om een burgerwacht op te zetten om het Nederlandse volk tegen moslims te beschermen. Volgens het Openbaar Ministerie probeerde Vincent T. leden te werven en zocht hij naar wapens.⁶⁶

65. Terreur verdachte Vincent van T. was lid van deze facebook groep "Eis ruim 3 jaar cel tegen terreurverdachte Vincent T." Omroep GLD, 23 november, 2018, <https://www.omroepgelderland.nl/nieuws/2382816/Eis-ruim-3-jaar-cel-tegen-terreurverdachte-Vincent-T>, (geraadpleegd op: 30 januari, 2019).

66. "Discriminatie Via Facebook Blijft Niet Ongestraft", Liberties, 23 January 2018, <https://www.liberties.eu/nl/news/veroordeling-voor-discriminatie-via-facebook/13956> (geraadpleegd op: 4 september 2019)

AFBEELDING. 10. SCREENSHOT VAN DE INTERNETPAGINA
VAN DE EXTREEMRECHTSE GROEP.⁶⁷



67. Voorpost, <https://www.voorpost.org/> (geraadpleegd op: 30 januari, 2019).

CENTRALE FIGUREN IN HET ISLAMOFOBISCHE NETWERK

In Nederland voeren sommige politieke figuren islamofobe campagnes en hebben jarenlang debatten aangewakkerd en gelobbyd voor wetten die het leven van moslims bemoeilijken. Een prominente figuur hierin is Geert Wilders geweest die wereldwijd bekend is en nauwe allianties heeft met andere islamofoben. Naast Wilders lijkt een nieuwe politieke figuur Thierry Baudet van de partij Forum voor Democratie populariteit te winnen met zijn anti-islam houding. Deze twee politieke partijen hebben in 2018 speciale aandacht gekregen vanwege het rapport van het Verwey-Jonker Instituut. Dit rapport geeft aan dat er vooral erkenning en sympathie is van extreemrechtse organisaties voor hun ideeën en ideologie. Deze erkenning is de laatste tijd gegroeid, vooral in de richting van Forum voor Democratie (FvD). Beide partijen hebben ideeën ontwikkeld die passen in de ideologische wereld van extreemrechtse groepen.⁶⁸ De onderzoekers beweren ook dat de PVV samenwerkt met partijen met een lange geschiedenis van racisme en antisemitisme, zoals de AFD, FPO, Front National, Lega Nord en Vlaams Belang in Europa. Een belangrijke kanttekening is dat het uitgesproken pro-joodse en pro-Israëlische karakter van de PVV botst met de vaak impliciete of expliciete antisemitische ideeën in veel extreemrechtse organisaties.⁶⁹ Het lijkt erop dat hun

68. Tierolf, Drost and van Kapel, Zevende rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland.

69. idem.

antisemitische uitingen vaak negatief worden ontvangen, maar in het geval van hun uitspraken over moslims verdwijnt deze negatieve reactie.

Bovendien is Wilders altijd heel mysterieus geweest over de financiële steun van zijn eigen partij. In 2018 toonde Haaretz echter uit een beoordeling van belastingformulieren van de Joodse Federatie van San Francisco⁷⁰ dat de federatie extreemrechtse extremistische groepen steunde. Geert Wilders, leider en enig lid van de politieke partij PVV, heeft ook geld ontvangen van het fonds.⁷¹

De extreemrechtse groepen die ook in het rapport van Verwey-Joncker Instituut worden genoemd, zijn Identitair Verzet, Voorpost, Pegida Nederland en Rechts in Verzet die een grote rol spelen in protesten tegen moskeeën en islamitische instanties. Ze organiseren acties en zijn de belangrijkste krachten die invloed uitoefenen op politici en de Staat. Eveneens heeft dit rapport benadrukt dat hun ideeën in toenemende mate worden ontdaan van de erfenis van het nationaalsocialisme in de Tweede Wereldoorlog en geleidelijk worden opgevat als nieuwe politieke meningen. De nieuwste bevindingen suggereren dat hoewel hun ideeën over de islam en moslims worden aanvaard, hun antisemitische en anti-Israëliëse standpunten ervoor zorgen dat zelfs Thierry Baudet en Geert Wilders afstand van hen nemen.⁷² Andere figuren die deelnemen aan islamofobe retoriek zijn de radicale christelijke groepen als Stichting Civitas Christiana, een zeer conservatieve en missiegerichte katholieke vereniging. Ze staan vooral bekend om hun actie tegen de anti-Zwarte Piet beweging. Dit jaar kregen ze aandacht met hun rapport over schoolreizen naar moskeeën als onderdeel van ‘diversiteit in de stad’ lessen. Op basis van hun rapport heeft de SGP een motie ingediend in de Tweede Kamer.⁷³ Dit is een ander voorbeeld van de manier waarop anti-moslim-groepen invloed krijgen in het parlement.

70. De Joodse Federatie in San Francisco is een federatie die al vele jaren in de VS allerlei rechtse radicale anti-islamitische groepen ondersteunt. Zie: Allison Kaplan Sommer, “From Project Veritas to the Tea Party San Francisco Jewish Federation Also Funding Far-right Fringe Groups, Not Just Canary Mission”, Haaretz, 10 oktober 2018, <https://www.haaretz.com/us-news/.premium-sf-jewish-federation-funded-far-right-groups-as-well-as-canary-mission-1.6547447>, (geraadpleegd op: 2 september 2019).

71. Sommer, From Project Veritas to the Tea Party San Francisco Jewish Federation Also Funding Far-Right Fringe Groups, NotJust Canary Mission. <https://www.haaretz.com/us-news/.premium-sf-jewish-federation-funded-far-right-groups-as-well-as-canary-mission-1.6547447>, (geraadpleegd op: 2 september 2019).

72. Tierolf, Drost and van Kapel, Zevende rapportage racisme, antisemitisme en extreemrechts geweld in Nederland.

73. Van Oordt, SGP: Scholier Niet Laten Knielen Voor Allah.

GEOBSERVEERDE BURGERINITIATIEVEN, POLITIEKE AFWEGINGEN EN INITIATIEVEN TEGEN ISLAMOFOBIE

Tijdens de 29ste Abel Herzberglesing hield Sigrid Kaag, minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, een lange toespraak die veel indruk maakte. Ze suggereerde dat er in Nederland een 'donkere en dreigende stilte' heerst als het gaat om opkomend populisme en de bedreigingen ervan voor de democratische rechtsstaat. Ze voelt zich bedreefd wanneer ze in Nederland soms moest bevestigen dat haar dochter die er anders uitziet dan zij inderdaad haar dochter is. Ze voegde eraan toe: "Vanwege mijn huwelijk [ze trouwde met een Palestijnse man] en carrière, word ik behandeld als een buitenlander in mijn eigen land." Zonder de PVV en het Forum voor Democratie expliciet bij naam te noemen, bekritiseerde de minister de ideeën van Geert Wilders en Thierry Baudet. Kaag meent dat deze ideeën te weinig kritiek krijgen. "Een heerst een zekere stilte in de samenleving, in de politiek. De stilte van wel te horen wat er verteld wordt, maar niet over te praten, en niet echt iets aan te doen." Kaag verwees onder andere naar plannen om de Koran te verbieden, of de bouw van nieuwe moskeeën, zoals de PVV onlangs had voorgesteld. De D66-minister waarschuwde ook dat "mensen worden verleid met een bedrieglijke notie van romantisch 19de-eeuws nationalisme." Dat is een open hint voor het extreemrechtse partij Forum voor Democratie. De minister ziet ook een stilte buiten de politiek waar ze niet van houdt, van cabaretiers die bepaalde grappen niet durven te maken uit angst voor bedreigingen, tot mensen die niet durven te protesteren tegen racistische opmerkingen.⁷⁴

74. Sigrid Kaag, "Abel Herzberglesing Door Sigrid Kaag: Wees Niet Stil, Onze Stem Is Nodig", Trouw, 30 September 2018, <https://www.trouw.nl/nieuws/abel-herzberglesing-door-sigrid-kaag-wees-niet-stil-onze-stem-is-nodig~b9451790/> (geraadpleegd op: 3 september 2019).

Tijdens de verkiezingen in 2018 begon het ‘Nora’ project op vrijdag 23 februari. Nora was een Nederlandse moslima en een digitaal personage - welsprekend en expert. In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart registreerde ze islam-gerelateerde uitspraken van (voornamelijk) politici, journalisten en opiniemakers. Via e-posters gaf ze bijna dagelijks commentaar op uitspraken die discriminerend, stigmatiserend of islamofob waren (Afb. 11). Ze legde haar opmerkingen, die ze op sociale media gaf, uitbreider uit via de website www.noraspreekt.nl. Het belangrijkste doel van ‘Nora’ was meer bewustzijn creëren over islamofobie, stigmatisering en discriminatie tijdens de verkiezingen. Het team van Project Nora bestaat uit experts en mensen met verschillende etnische en religieuze achtergronden, zowel mannen als vrouwen. De initiatiefnemer is in eerste plaats Enis Odaci/ Stichting Human Islam en naast hem bestaat het kernteam uit twee vrouwen en een man.⁷⁵ Het Nora Spreekt-initiatief wordt gesubsidieerd door de Stichting Democratie en Media (SDM) in het kader van een islamitische discriminatie-monitoring.⁷⁶

Andere belangrijke initiatieven om islamofobie te monitoren, al eerder genoemd, waren The Hague Peace Projects in samenwerking met Ewoud Butter en Nieuw Wij. Ze onderzoeken de manieren waarop de vier grootste kranten over moslims in Nederland schrijven. Helaas is er in Nederland weinig onderzoek gedaan naar dit onderwerp.

Vooraf dankzij de inspanningen van sociale initiatieven zoals het Collectief tegen Islamofobie en Discriminatie (CTID), het Meldpunt Islamofobie, SPIOR en Al Nisa, is recentelijk meer aandacht besteed aan het onderwerp en wordt nu moslimdiscriminatie sinds enkele jaren afzonderlijk geregistreerd door de politie. Ondertussen zijn verschillende meldpunten ingesteld. Onderzoekers zoals Martijn de Koning en Ineke van der Valk hebben ook veel aandacht besteed aan het onderwerp. Ineke van der Valk startte samen met Roemer Oordt en Ewoud Butter een nieuw onderzoek voor de volgende monitoring, met veel aandacht voor de discriminatie tegen moslims op de arbeidsmarkt.⁷⁷

75. <http://noraspreekt.nl/>, (geraadpleegd op: 4 september 2019)

76. Marc van Molenbeek, “Ik ben Nora! Dé islamofobie – watcher in verkiezingstijd”, The Post Online, 22 februari 2018 <https://media.tpo.nl/2018/02/22/nora-islamofobie-watcher-verkiezingstijd/>, (geraadpleegd op: 4 september 2019); Martijn de Koning, “Het Spektakel Nora Spreekt 1”, Closer, 1 april 2018, <http://religionresearch.org/closer/2018/04/01/het-spektakel-nora-spreekt-1-nieuwsgierig-onderzoekend-religieus-en-assertief/> (geraadpleegd op: 4 september 2019).

77. Ewoud Butter, “Bezoek Van David Friggieri, Europees Coördinator Tegen Moslimhaat, Aan Nederland”, Republiek Allochtonie, 12 april 2018, <http://www.republiekallochtonie.nl/blog/nieuws/bezoek-van-david-friggieri-europees-coordinator-tegen-moslimhaat-aan-nederland> (geraadpleegd op: 2 september 2019).

AFBEELDING. 11: SCREENSHOT VAN DE INTERNETPAGINA VAN NORASPREKT.NL.⁷⁸



78. Zie meer op: <http://noraspreekt.nl/> (geraadpleegd op: 30 januari, 2019).

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

De afgelopen twee jaar hebben verkiezingscampagnes het politieke toneel van Nederland gedomineerd. Tijdens de verkiezingscampagnes daagden islamofobe groepen en partijen de grenzen van de vrijheid van meningsuiting uit. Ze misbruikten de vrijheid van meningsuiting om zo moslims te plagen en tevens terreuraanslagen en de zogenaamde wereldwijde vluchtelingencrisis om populariteit te winnen. Over het algemeen zijn er in de politiek de partijen die openlijk anti-islam en anti-moslims zijn, zoals de PVV en de FvD. Andere partijen hebben veel kritiek gekregen bij de lokale verkiezingen in 2018 omdat ze populistische tendensen namen om zo de stemmen van de rechtse partijen te winnen.

In 2018 kregen niet alleen moslims gerelateerde terroristische acties, maar ook extreemrechtse acties aandacht. Over het algemeen kan men spreken van twee groepen die actief waren tegen de islam en moslims: ten eerste groepen zoals extreemrechtse groepen die in het veld opereerden, bijvoorbeeld in de vorm van acties tegen de moskeeën. En de tweede groep, anti-islam politici die in het parlement actief waren. Deze twee beïnvloedden elkaar en er is een zekere interactie tussen hen die we in dit rapport hebben besproken. In hetzelfde jaar namen maatschappelijke organisaties daarentegen veel initiatieven om islamofobie te bestrijden.

Tijdens het schrijven van dit rapport ontdekte ik dat belangrijk werk moet worden verricht in de vorm van een verkennend onderzoek op het gebied van onderwijs. De schoolboeken bevatten onvoldoende informatie over moslims en de islam. Met het oog op vele negatieve beelden over moslims, is het erg belangrijk

dat wat over hen wordt geschreven zeer zorgvuldig moet worden geformuleerd; anders kan dit alleen vooroordelen voeden in plaats van ze te bestrijden. In die zin is meer aandacht nodig in het onderwijs over racisme en diversiteit in de samenleving. De oplossingen lijken handleidingen te verspreiden tegen haatzaaien, mensenrechteneducatie onder jongeren en leraren, en leraren op te leiden om racisme en discriminatie te herkennen en effectief te bestrijden. De bestrijding van islamofobie in het onderwijs is een dringende stap, omdat volgens een rapport van Kennisplatform Integratie en Samenleving 94% van de jongeren die discriminatie hebben ervaren, dit niet aan een autoriteit hebben gemeld.

We zien vaker dat evenementen van geleerden uit islamitische conservatieve hoeken waarvan wordt gedacht dat ze haat prediken, worden bediscussieerd door gemeenten die ook overwegen deze te verbieden. Deze worden vaak besproken in het kader van de schending van de rechtsstaat. Een gemeente heeft zelfs gesproken over de sluiting van moskeeën die dergelijke geleerden uitnodigen.⁷⁹ Maar er wordt weinig besproken als het gaat om extreemrechtse groepen. Hun mogelijke schending van de wet of haat jegens een groep in de samenleving wordt niet op dezelfde mate besproken. Er is duidelijk sprake van een dubbele maat. De gemeenten moeten hier meer verantwoordelijkheid in nemen en alle vormen van schending van de wet door een groep moet proportioneel worden besproken - niet alleen moslimgroepen moeten in deze zin worden besproken.

Ten slotte kan worden geconcludeerd dat er nog steeds weinig aandacht wordt besteed aan extreemrechtse groepen en hun gevaar voor de Nederlandse samenleving. We konden echter vaststellen dat de weinige aandacht in rapporten die aan deze groepen wordt besteedt, niet het werkelijke probleem beschrijft. Dit is het duidelijkst te merken in het rapport van de (AIVD). Het feit dat zij een rapport over extreemrechtse groepen heeft gepubliceerd, is een goede ontwikkeling, maar het probleem ligt in het feit dat deze groepen hun groei en aanwezigheid koppelen aan grotendeels de anti-Zwarte Piet beweging en de islam. Dit heeft tot gevolg dat op zijn beurt het bestaan van deze groepen daarmee wordt gelegitimeerd en een protestgroepsprofiel gegeven, dat hun gevaar en hun gevaarlijke wereldbeeld zal ondermijnen.

79. <https://joop.bnnvara.nl/nieuws/halsema-gebedshuizen-die-haat-preken-worden-gesloten>

CHRONOLOGIE

- 18.01.2018: Onthoofde en met bloed bevlekte pop geplaatst voor de Emir Sultan Moskee in Amsterdam.
- 03.02.2018: Moskee in aanbouw in Den Haag beklad met hakenkruis.
- 07.02.2018: Ramen van een Marokkaanse moskee in Roosendaal vernield (onduidelijk of dit een haatmisdrijf was).
- 10.02.2018: Brandstichting in islamitisch centrum in Drachten.
- 23.02.2018: Het 'Nora' project gelanceerd. 'Nora' was een Nederlandse moslima en een digitaal personage - welsprekend en deskundig. In de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart registreerde ze islam-gerelateerde uitspraken van (voornamelijk) politici, journalisten en opinievormers.
- 10.03.2018: Tientallen kruisen geplaatst op moskeebouwplaats door Pegida Nederland.
- 12.04.2018: Het moskeebestuur van een moskee in Enschede had plannen om de moskee opnieuw op te bouwen. Extreemrechtse groep Rechts in Verzet plaatste spandoeken en protestborden tegen deze beslissing.
- 12.04.2018: Extreemrechtse groep Rechts in Verzet zet spandoeken tegen nieuwe moskee in Houten.
- 06.06.2018: Extreemrechtse groep Pegida Nederland plaatste spandoeken tegen nieuwe moskee in Assendelft.

- 07.06.2018: Pegida Nederland heeft zijn protestbarbecue voor de Laleli Moskee in Rotterdam op het laatste moment geannuleerd na verzet uit de buurt.
- 02.07.2018: Extreemrechtse beweging Rechts in Verzet zet spandoeken tegen moskee in Oosterhout.
- 08.07.2018: Antidiscriminatiebureau RADAR en vier islamitische koepelorganisaties willen dat PVV-leider Geert Wilders en zijn partij worden vervolgd voor de campagne 'Islam is dodelijk'. Ze ondernemen gerechtelijke stappen tegen Wilders.
- 22.08.2018: Extreemrechtse beweging Rechts in Verzet kwam in actie bij een moskee in Nijmegen. De politie kwam tussenbeide.
- 09.09.2018: Steen gegooid naar venster van Yunus Emre Moskee in Alblasserdam.
- 09-30.09.2018: Abel Herzberg lezing door Sigrid Kaag: "Wees niet stil, onze stem is nodig!"
- 25.09.2018: Moskee in Nieuwerkerk aan den IJssel besmeurd met tomatensaus.
- 01.10.2018: Pegida Nederland gedemonstreerd met gruwelijke video tegen moskee in Enschede.
- 05.10.2018: De politie verijdelde de aanval op de As-Soennah-moskee in Den Haag. Bestuurslid van de moskee plaatste op zijn Facebook-pagina dat een man plannen had om de moskee aan te vallen.
- 08.10.2018: Demonstratie door Pegida in Utrecht voortijdig beëindigd.
- 28.10.2018: Extreemrechtse beweging Identitair Verzet protesteerde tegen de moskee in Leiden.
- 16.11.2018: Banners gezet en poort vergrendeld bij moskee in Geleen door extreemrechtse beweging Identitair Verzet.
- 17.11.2018: Posters tegen islamisering in de moskee in Ede.
- 24.11.2018: Extreemrechtse groep Voorpost plaatste opnieuw posters met islamofobe teksten zoals 'Halal slachting is barbaars' en 'stop islamisering' voor de Turkse moskee in Ede.

ISLAMOFOBIE IN NEDERLAND NATIONAAL VERSLAG 2018

LEYLA YILDIRIM

Net als tijdens de verkiezingen van 2017 overschaduwde de islamofobe retoriek de verkiezingen van 2018. Echter, de aanwezigheid van enkele lokale partijen zoals NIDA of de nationale partij DENK zorgde voor de psychologische en juridische behoefte die jarenlang gevoeld werd. Eindelijk was er een partij die uitdrukt wat moslims denken en voelen. Tijdens deze verkiezingen hebben ze voornamelijk dit benadrukt en daarmee zetels veroverd.

Een belangrijke ontwikkeling was dat er in 2018 enkele rapporten werden gepubliceerd over de rol van extreemrechtse groepen. Deze rapporten gaven ook een beeld van het wederzijdse effect van rechtse partijen zoals PVV en FvD en deze groepen. Het Jonker-Verwey Instituut waarschuwde voor groeiende politieke en sociale invloed van deze extreemrechtse groepen. Volgens een ander rapport echter, gepubliceerd door de Nederlandse veiligheidsdienst (hierna: AIVD), blijkt dat rechtsextremistische bewegingen een specifieke interpretatie gebruiken van hetgeen de islam zou zijn, om op deze wijze moslims te stereotyperen en voor islamitische doeleinden dienende gebouwen te vernielen.

In september 2019 sprak Sigrid Kaag, minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, op de Abel Herzberglesing. Deze toespraak werd een grote publieke hit. Ze betoogde dat er in Nederland een 'donkere en dreigende stilte' heerst als het gaat om opkomend populisme. Dit fenomeen vormt volgens haar een bedreiging voor de democratische rechtsstaat. De lezing maakte grote indruk; het is lang geleden dat politici dergelijke felle kritiek uitten specifiek tegen moslims gerichte racisme.

Ondanks het feit dat er in de afgelopen jaren meer instellingen bestaan die islamofobie monitoren, is er nog steeds een groot aantal mensen die niet rapporteren. Helaas trad de afgelopen jaren een zekere 'gewenning' op: opnieuw waren in 2018 moskeeën het doelwit van islamofoben. Daarnaast heerst de sterke opvatting dat protest aantekenen geen zin heeft. De observatie van afzonderlijke segmenten in de samenleving geeft aan dat moslims nog steeds problemen ondervinden vanwege hun religie bij het vinden van een baan of een stage omdat ze een hoofddoek dragen. Het dragen van een hoofddoek kan vrouwen volledig uitsluiten van bepaalde soorten onderwijs, opleiding of banen.

